

ספר מורה הנבוכים חלק שני פרק מח

מבואר הוא מאד שכל דבר מחדש א"א לו מבלתי סבה קרובה חדשה אותו, ולסבה ההיא סבה, וכן עד שיגיע זה לסבה הראשונה לכל דבר, ר"ל רצון השם ובחירתו, ומפני זה יחסרו הנביאים פעמים בדבריהם הסבות ההם האמצעיות כלם, וייחסו זה הפעל האישי המתחדש אל הבורא, ויאמרו שהוא יתעלה עשאו, וזה כולו ידוע, וכבר דברנו בו אנחנו וזולתנו מן המאמתיים, והוא דעת אנשי תורתנו כלם, ואחרי זאת ההצעה שמע מה שאבארהו בזה הפרק והתבוננהו התבוננות מיוחדת בו. מוסף על התבוננותיך לשאר פרקי זה המאמר, והדבר אשר אבארהו לך הוא זה.

דע כי הסבות הקרובות כלם אשר מהם יתחדש מה שיתחדש, אין הפרש בין היות הסבות ההם עצמיות טבעיות, או בבחירה, או במקרה, ור"ל בבחירה שתהיה סבת המתחדש ההוא בחירת אדם, עד שאפילו היתה הסבה רצון אחד משאר בעלי חיים, שזה כולו ייוחס להשם בספרי הנביאים, ויתירו על הפעל ההוא בלשונות ש'השם פעלו', או 'צוה בו' או 'אמר', ובאלו הדברים כלם לשון 'אמירה' ולשון 'דבור' ולשון 'צווי' ולשון 'קריאה' ולשון 'שליחה', וזהו הענין אשר רציתי להעיר עליו בזה הפרק, והוא שאחר שהשם לפי מה שהונח והתישב, הוא אשר העיר הרצון ההוא לבעל חי ההוא שאינו מדבר, והוא אשר חייב הבחירה ההיא לחי המדבר, והוא אשר המשיך הענינים הטבעיים על מנהגיהם, והמקרה הוא ממוותר הענין הטבעי כמו שהתבאר, ורובו משותף בין הטבע והרצון והבחירה, יתחייב לפי זה כולו שיאמר על מה שהתחייב מהסבות ההם, שהשם צוה שיעשה כך או אמר שיהיה כך, ואני אזכור לך מאלו כלם משלים ועליהם תקיש כל מה שלא אומרהו,

אמר במה שימשך מן הענינים הטבעיים תמיד, כהתוך השלג כשיחם האויר, והמית מי הים בהסתער הרוח, אמר "ישלח דברו וימסם וגו'", ויאמר "ויעמד רוח סערה ותרוםם גליו", אמר בירידת המטר, "ועל העבים אצוה מהמטיר עליו וגו'",

ואמר במה שתהיה סבתו בחירת אדם במלחמת עם ישלטו על עם, או איש יתעורר להזיק איש אחד, עד אפילו חרפו, אמר בשלוט נבוכדנצר הרשע ומחנהו, אני צויתי למקודשי גם קראתי גבורי לאפי, ואמר בגוי חנף אשלתנו, ובענין שמעי בן גרא, אמר כי אמר ה' לו קלל את דוד, ובהמלט יוסף הצדיק מבית הסוהר, אמר שלח מלך ויתירהו, ובשלוט פרס ומדי על הכשדים אמר, ושלחתי לבבל זרים וזרוה, ובענין אליהו ז"ל כאשר סבב השם לו פרנסתו נאמר לו, צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך, ואמר יוסף הצדיק, לא אתם שלחתם אותי הנה,

ואמר במה שתהיה סבתו רצון ב"ח והתעוררו בצרכי חייו, ויאמר ה' לדג ויקא את יונה, אחר שהשם הוא אשר העיר הרצון ההוא, לא שהוא שמהו נביא והשרה עליו נבואה, וכן נאמר בארבה אשר בא בימי יואל בן פתואל, כי עצום עושה דברו, וכן עוד נאמר בשלוט החיות על ארץ אדום בעת חורבנה בימי סנחריב, והוא הפיל להם גורל וידו חלקתה להם בקו, ואע"פ שלא נזכר הנה לשון אמירה ולא צווי ולא שליחה אלא ענינו היקש מבואר, והקש ג"כ על כל המאמרים הבאים הדומים לזאת התכונה, ואמר בענינים המקריים מקרה גמור, אמר בענין רבקה, ותהי אשה לבן אדוניך כאשר דבר ה', ובענין דוד ויהונתן אמר, כי שלחך ה', ובענין יוסף וישלחני ה' לפניכם, והנה כבר התבאר לך איך יסופר על הזדמן הסבות, הזדמנו על אי זה דרך שהזדמנו, והיו סבות בעצם או במקרה או בבחירה או ברצון הכל בשוה באלו החמשה לשונות, והם צווי אמירה דבור שליחה קריאה, ודע זה והנהיגהו בכל מקום כפי ענינו, ויוסרו רחוקים רבים, ותתבאר לך אמתת הענין במקום ההוא אשר יביא לחשוב בו שהוא רחוק מן האמת, וזה תכלית מה שהגעתי אל המאמר, או בענין הנבואה ומשליה ולשונויותיה, וזה כלל מה שאזכרהו לך מזה הענין, ונתחיל בענינים אחרים בעזרת שדי:

בראשית פרק לו פסוק יד

וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אַחִיךָ וְאֶת שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשְּׂבִינִי דָּבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֹא שְׂקָמָה:

רש"י בראשית פרק לו פסוק יד

(יד) מעמק חבורן - והלא חבורן בהר, שנאמר (במדבר יג כב) ויעלו בנגב ויבא עד חבורן, אלא מעצה עמוקה של [אותו] צדיק הקבור בחבורן, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים (לעיל טו יג) כי גר יהיה זרעך:

בראשית פרק טו

(יג) וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: (יד) וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֶנֶכִי וְאַחֲרָי כִּן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גָּדוֹל: